

Dört Mezhebe Göre

ORUÇ FIKHI

Abdullâh Saîd el-Müderriş

Tevhîd-i Dâvet

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ
شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ
وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا
شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ... أَمَّا بَعْدُ:

DÖRT MEZHEBE GÖRE ORUÇ FIKHI

MUKADDİME

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın ismiyle...

Hamd, -âlemlerin Rabbi olan- Allâh'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden O'na sığınırız. O'nun hidâyete erdirdiğini hiç kimse saptıramaz, saptırdığını ise hiç kimse hidâyete erdiremez. Şehâdet ederim ki, Allâh'tan başka ibâdete lâayk hiçbir ilâh yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki, Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem O'nun kulu ve Rasûlüdür... Bundan sonra:

Oruç, Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın Ümmet-i Muhammed'e farz kıldığı İslâm'ın şartlarından olan çok değerli ve mübarek bir ibâdettir. Bu ibâdetin ecri ve mükafatı Allâh katındadır.

Ancak her ibâdet gibi oruç ibâdetinin de kendisine ait olan özel bir fikhî bulunmaktadır. Bu fikhî öğrenmeden ve gereğince de amel etmeden oruç tutmaktan bahsedilemez. Tutulmuş olduğu söylenen oruçlar ise asla sahîh olamaz. Bu sebeble Ümmet-i Muhammed'in değerli âlimleri Kur'ân'dan ve Sünnet'ten oruç fikhına dair olan hükümleri tesbit ederek talebelerine öğretmişlerdir.

Yaşayan yani takipçileri devam ede gelen fikhî mezhebler içinde dört mezheb olarak meşhur olan Hanefi, Maliki, Şafii ve Hanbeli mezheplerinin fakihleri de oruç fikhına dair görüşlerini ortaya koymuşlar ve bu görüşlerin delîllerini göstermişler; bunları talebelerine talim edegelmişlerdir...

Bize gerekli olan şey ise onların bıraktığı bu fikhî mirastan yararlanmak ve de yararlandırmaktır. Bu amaca binâen acizane olarak bende bu dört mezhebin ve de gerekli olan yerlerde diğer imâmların görüşlerini kolay ve anlaşılır bir üslup ile fikhî bir tertip için sunarak Müslüman kardeşlerime bir nebze de olsa yararlı olmayı umuyorum. Yardım ve başarı Allâh Subhânehu ve Teâlâ'dandır.



ORUCUN TANIMI, VAKTİ VE ÖNEMİ

1. Orucun Tanımı:

- Arapça bir kelime olan “Sıyâm”, lügatte “bir şeyden uzaklaşmak, bir şeye karşı kendini tutmak” anlamına gelir. Farsça karşılığı “Oruç” kelimesi Türkçeye bu dilden geçmiş tir.

- Oruç kelimesinin ıstılâh mânâsı ise: “Fecrin doğuşundan güneşin batışına kadar orucu bozan şeylerden kendini özel bir şekilde tutmaktır.”

2. Orucun Gün İçerisindeki Başlama ve Bitiş Vakti:

- Orucun gün içerisindeki başlama vakti, fecr-i sadıktır. Yani tan yerinin ağarmasıdır. Bu vakit, sabah namazının vaktinin girdiği andır.

- Orucun gün içerisindeki bitiş vakti ise güneşin battığı vakittir. Bu vakit, akşam namazının vaktinin girdiği andır.

3. Orucun Önemi:

- İslâm'ın beş şartından biri olan oruç, hicretin ikinci yılında Şaban ayında farz kılınmıştır. Orucun farziyeti Kitâb, Sünnet ve icmâ ile sabittir. Farziyetini -şer'î bir özür haricinde- inkâr eden kâfir olur.



ORUCUN ÇEŞİTLERİ VE HÜKÜMLERİ

Oruç, çeşitleri ve hükümleri itibariyle -icmâlî olarak- farz, haram, mendub ve mekruh olmak üzere dört çeşittir: Buna göre:

1. Farz Oruçlar:

Açıklama: Farz olan oruçlar, orucun farz kılınma sebebine göre üç çeşittir. Bunlar:

a) Ramazan orucu:

- Ramazan ayında oruç tutmak, tüm mükellef olan kimselere farzdır.

b) Kefâret orucu:

- Mükellef olan bir kimsenin, kefâret orucunu gerektirecek bir suç işlemesi halinde kefâret orucu tutması farzdır.

c) Adak orucu:

- Mükellef olan bir kimsenin, kendi üzerine adadığı

orucu tutması, Cumhura göre, farz, Hanefîlere göre, vâcib-tir.

2. Haram Oruçlar:

Açıklama: Haram olan oruçlar dört çeşittir: Buna göre:

a) Bayram günlerinde oruç tutmak:

- Ramazan bayramının birinci ve kurban bayramının dört günü oruç tutmak, Cumhura göre, haramdır. Hanefîlere göre, mekruhtur.

b) Hayız ve nifâs halinde oruç tutmak:

- Hayız ve nifâs halinde oruç tutmak, haramdır.

c) Şek gününde oruç tutmak:

- Şek gününde oruç tutmak, Şâfiîlere göre, haramdır. Cumhura göre, mekruhtur. Hanbelîlere göre, hava kapalı ise oruç tutmak farzdır.

d) Kadının kocasından izinsiz nafile oruç tutması :

- Kadının kocasından izinsiz olarak nafile oruç tutması Cumhura göre, haramdır. Hanefîlere göre, mekruhtur.

3. Mendub Oruçlar:

Açıklama: Mendub olan oruçlar sekiz çeşittir. Buna göre:

- a) Gün aşırı oruç tutmak mendubtur.
- b) Her aydan üçgün oruç tutmak mendubtur.
- c) Her pazartesi ve Perşembe günü oruç tutmak mendubtur.
- d) Şevval ayından altı gün oruç tutmak mendubtur. İmâm Mâlik'e göre, mekruhtur.
- e) Arefe günü hacda bulunmayan bir kimseler için oruç tutmak mendubtur.
- f) Muharrem ayının dokuzuncu ve onuncu günü oruç tutmak mendubtur.
- g) Receb ve Şaban aylarında oruç tutmak mendubtur.
- h) Haram aylarda (Zilkade, Zilhicce ve Muharrem'de) oruç tutmak mendubtur.

4. Mekruh Oruçlar:

Açıklama: Mekruh olan oruçlar beş çeşittir. Buna göre:

- a) Yıl boyu oruç tutmak, Cumhura göre, mekruhtur.

Mâlikîlere göre, haramdır. İmâm İbn Munzir'e göre, bayram günlerine denk gelmediği sürece caizdir.

b) Gece ve gündüz hiç ara vermeden oruç tutmak, Cumhura göre, mekruhtur. Mâlikîlere göre, haramdır. İmâm İshak ve İmâm İbn Munzir'e göre, güçlük yok ise seher vaktine kadar tutulabilir.

c) Yolculukta oruç tutmak bedeni zorluyor ise Cumhura göre, mekruhtur. Hanbelîlere göre, her hâlükârda mekruhtur.

d) Sadece Cuma günü ya da sadece Cumartesi günü oruç tutmak mekruhtur.

e) Muharrem ayının yalnız onuncu günü oruç tutmak mekruhtur.



HİLÂLİN TESBİTİ

Ramazan hilâlinin tesbitine dair olan hükümler, -icmâlî olarak- yedi mes'elede toplanmaktadır. Bunlar:

Mes'ele 1: Hilâli Gözetlemenin Hükümü:

- Ramazan'ın başlangıcını tesbit etmek için hilâli gözetlemek Cumhura göre, farzdır. Hanbelîlere göre, mendubtur.

Mes'ele 2: Astronomik Hesâba Göre Ramazana Hükmetmek:

- Hilâli gözlemeyi bırakarak astronomik hesaba göre Ramazan'a hükmetmek bid'ât olup, caiz değildir. Ancak Hilâli görmek için hesâblamalardan ve teknolojik imkânlardan yararlanmak caizdir; hatta ihtiyaç halinde gereklidir.

Mes'ele 3: Hilâli Gözetleyenlerin Sayısı:

Açıklama: Havanın açık ve kapalı olması durumuna bağlı olarak hilâli gözetleyenlerin yani şahitlerin sayısında şart koşulan rakam da değişir. Buna göre:

- Hava açık olduğunda Hanefîlere göre, Ramazan hilâlini büyük bir topluluğun görmesi şarttır. Mâlikîlere göre, en az iki adil şahidin şahitliği şarttır. Şâfiîlere ve Hanbelîlere göre, bir adil şahidin şahitliği yeterlidir.

- Hava kapalı olduğunda Hanefîlere, Şâfiîlere ve Hanbelîlere göre, bir adil şahidin şahitliği yeterlidir. Mâlikîlere göre, en az iki adil şahidin şahitliği şarttır.

- Şevval hilâlin tespitinde en az iki şahidin şahitliği şarttır. Şâfiilerdeki diğer görüşe göre, bir şahidin şahitliği de yeterlidir.

Mes’ele 4: Gündüz görülen hilâl:

- Gündüz görülen hilâl -ister öğleden önce isterse öğleden sonra görülsün- ertesi güne aittir. Hanbelîlere göre, öğleden önce görülmüş ise bir önceki gün içindir. Öğleden sonra görülmüş ise iki rivâyet vardır.

Mes’ele 5: Hilâli Gözetleyenlerin Vasfı:

Açıklama: Hilâli gözetleyen kimselerde aranan vasıflar, beş tanedir. Buna göre:

a) Hilâli gözetleyen kimselerin Müslüman olmaları şarttır.

b) Hilâli gözetleyen kimselerin akıllı ve balığ olmaları

şarttır.

c) Hilâli gözetleyen kimseler bir ya da iki kişi olduklarında adil olmaları şarttır.

d) Hilâli gözetleyen kimselerin erkek olmaları Mâlikîlere ve Şâfiîlere göre, şarttır. Hanefîlere ve Hanbelîlere göre, şart değildir.

e) Hilâli gözetleyen kimselerin hür olmaları Cumhura göre, şarttır. Hanefîlere göre, şart değildir.

Mes'ele 6: Bir Beldede Hilâlin Görülmesinin Diğer Beldelere Etkisi:

- Bir beldede hilâlin görülmesiyle diğer beldelerde yaşayan tüm Müslümanlara da oruç tutmak, Cumhura göre farz olur. İmâm Ebû Ubeyd, İmâm İshâk ve Şâfiîlerdeki meşhur görüşe göre, oruç ancak yakın bölgelerdeki Müslümanlara farz olur.

Mes'ele 7: Ramazan'a ve Şevval'e Hükmetmek:

- Hava kapalı olur ve Ramazanın hilâli görülmez ise Şaban ayı otuza tamamlanır. Ertesi gün Ramazan olur.
- Ramazanın sonunda hava kapalı olur ve hilâl görülmez ise Ramazan ayı otuza tamamlanır. Ertesi gün Şevval

olur ve bayram edilir.



ORUCUN VUCÛB ŞARTLARI

Orucun vucûb yani farz olmasının şartları -icmâlî olarak- Müslüman olmak, akıllı olmak, baliğ olmak, oruç tutabilecek güce sâhib olmak ve mukim olmak üzere beş madde toplanmaktadır. Buna göre:

1. Müslüman Olmak:

Açıklama: Müslüman olmak, orucun farz olması için gerekli olan birinci şarttır. Bu şart ile ilgili hükümler üç mes'elede toplanmaktadır. Buna göre:

Mes'ele 1: Oruç ile sorumlu olmak:

- Bir kimseye orucun farz olması için Hanefîlere göre, Müslüman olmak şarttır. Cumhura ve Hanefîlerin Iraklılarına, göre de şart değildir. Bunlara göre, Müslüman olmak, orucun sıhhat şartı olup, Müslüman olmayanlar âhirette küfürlerinden başka oruç tutmadıklarından dolayı da ayrıca ceza-ya çarptırılırlar.

- Müslüman olmayan bir kimse dünyâ ahkâmı açısından oruç tutmaya zorlanamaz. Çünkü kâfir bir kimsenin

Müslüman olmadıkça yapacağı hiçbir ibâdeti kabul olmaz.

Mes'ele 2: Ramazanda Müslüman olmak:

- Ramazan ayında Müslüman olan bir kimse, geri kalan günlerde orucunu tutar. Geçirdiği günleri kaza etmez.
- Ramazan'da gündüz Müslüman olan bir kimsen gündüzün geri kalan kısmında orucu bozacak şeylerden kaçınması müstehabtır. Cumhura göre, o günü kaza etmesi gerekli değildir. Hanbelîlere göre, gereklidir.

Mes'ele 3: Mürted iken İslâm'a geri dönmek:

- Mürtedin İslâm'a geri dönmesi durumunda Cumhura göre, oruç dâhil olmak üzere geçirdiği tüm ibadetleri kaza etmesi gereklidir. Hanefîlere göre, gerekli değildir.

2. Akıllı Olmak:

Açıklama: Akıllı olmak, orucun farz olması için gerekli olan ikinci şarttır. Bu şart ile ilgili hükümler dört mes'elede toplanmaktadır. Buna göre:

Mes'ele 1: Delilik hali:

- Akıllı olmayan bir kimseye oruç tutmak, farz değildir.

Mes'ele 2: Bir gün ya da daha fazla süren delilik:

- Bir gün ya da fazla süren delilik sebebiyle kaçırılan oruçları kaza etmek, Hanefîlere ve Mâlikîlere göre, farzdır. Şâfiîlere ve Hanbelîlere göre, kaza gerekmez.

Mes'ele 3: Bir günden az süren delilik:

- Bir günden az süren delilik sebebiyle Cumhura göre, kaza gerekmez. Hanbelîlere göre, kaza gerekir. Mâlikîlere göre, günün yarısından fazla sürdüğünde kaza gerekir, azında ise gerekmez.

Mes'ele 4: Gün içinde aklın gelmesi:

- Deli olan bir kimsenin Ramazanda gün için de aklı başına gelirse, Hanefîlere ve Mâlikîlere göre, o günü ve Ramazandan geçirdiği diğer günleri de kaza etmesi farzdır. Şâfiîlere ve Hanbelîlere göre, kaza etmesi gerekli değildir.

3. Bâliğ Olmak:

Açıklama: Baliğ olmak, orucun farz olması için gerekli olan üçüncü şarttır. Bu şart ile ilgili hükümler üç mes'elede toplanmaktadır. Buna göre:

Mes'ele 1: Sabîlik hali:

- Baliğ olmayan bir kimseye (ihtilam olmayan erkeğe ve hayız görmeyen kıza) oruç tutmak, farz değildir.

Mes'ele 2: Sabînin Orucu:

- Baliğ olmamış fakat temyiz (fayda ve zararı ayırma) çağındaki çocuğun tuttuğu oruç sahîh (geçerli) olup, Cumhura göre, velîsinin orucu ona emretmesi farzdır. Mâlikîlere göre, -namazın aksine- bâliğ olmayan çocuklara oruç emredilmez.

Mes'ele 3: Gün içinde bâliğ olmak:

- Ramazanda gün için de bâliğ olan çocuğun, gündüzün geri kalan kısmında orucu bozacak şeylerden kaçınması müstehabtır. O günü kaza etmesine gerek yoktur.

4. Oruç Tutabilecek Güce Sâhib Olmak:

Açıklama: Oruç tutabilecek güce sâhib olmak, orucun farz olması için gerekli olan dördüncü şarttır. Bu şart ile ilgili hükümler iki mes'elede toplanmaktadır. Buna göre:

Mes'ele 1: Oruca güç yetirememe hali:

- Oruç tutabilecek güce sâhib olmayan bir kimseye oruç tutmak, farz değildir.

- Hasta, hamile, emzikli kadınlar vb. âciz olduklarından oruç tutmak kendilerine farz değildir. Ancak acziyet kalktıktan sonra tutamadıkları oruçları kaza etmeleri farzdır.

Mes'ele 2: Oruçlu olarak sabahlayan hasta:

- Oruçlu olarak sabahlayıp da sonradan hastalanan bir kimse, orucunu bozabilir.

5. Mukim Olmak:

Açıklama: Mukim olmak, orucun farz olması için gerekli olan beşinci şarttır. Bu şart ile ilgili hükümler iki mes'elede toplanmaktadır. Buna göre:

Mes'ele 1: Yolculuk halî:

- Yolculukta olan kimseye oruç tutmak farz değildir. Ramazandan sonra yolculuk sebebiyle tutamadığı oruçlarını kaza eder.

Mes'ele 2: Mukimin oruçlu iken yolculuğa çıkması:

- Mukim olan bir kimse oruçlu olarak sabahlar da sonra yolculuğa çıkarsa Cumhura göre orucunu bozamaz. Hanbelîlere, İmâm İshâk ve İmâm Müzenî'ye göre, bozabilir.

ORUCUN SIHHAT ŞARTLARI

Orucun sihhat yani kabul olmasının şartları -icmâlî olarak- Müslüman olmak, hayız ve nifâstan uzak olmak, niyet etmek ve orucu bozan şeylerden uzak durmak olarak dört maddede toplanmaktadır. Buna göre:

1. Müslüman Olmak:

Açıklama: Müslüman olmak, orucun sahîh olması için gerekli olan birinci şarttır. Buna göre:

- Müslüman olmayan bir kimsenin tuttuğu oruç, sahîh değildir. Zîrâ kâfirlerin yaptıkları ibâdet cinsinden olan amel-ler kabul olmaz.

2. Hayız ve Nifâstan Uzak Olmak:

Açıklama: Hayız ve nifâstan uzak olmak, orucun sahîh olması için gerekli olan ikinci şarttır. Buna göre:

- Hayız ve nifâstan gün boyu uzak olmak, orucun sahîh olmasının şartlarındandır. Bu hallerde tutulan ve tutulmayan Ramazan oruçlarının kaza edilmeleri gereklidir.

3. Niyet Etmek:

Açıklama: Niyet etmek, orucun sahîh olması için gerekli olan üçüncü şarttır. Niyet ile ilgili hükümler, beş mes'elede toplanmaktadır. Buna göre:

Mes'ele 1: Niyetin hükmü:

- Niyet etmeden tutulan oruç sahîh değildir. İmâm Ata ve İmâm Züfer'e göre, sahîhtir.
- Niyet etmek, Hanefî ve Hanbelîlere göre, şarttır. Şafilere göre, rükündür. Mâlikîlere göre, hem şart hem de rükündür.

Mes'ele 2: Niyetin tanımı:

- Oruca niyet etmek, oruç tutmaya azmetmek; kesin karar vermek olup, yeri kalbtir.

Mes'ele 3: Niyetin zamanı:

- Farz olan oruçlara güneşin batışından imsak yani tan yerinin ağarması (fecri sadık) vaktine kadar niyet etmek, Cumhura göre, farzdır. Bu süre içinde niyet edilerek tutulmayan oruçlar sahîh değildir. Hanefîlere göre, -ramazan orucu gibi- zamanı belli farz ve -zamanı belirli adak orucu

gibi- vâcib olan oruçlara zevalden önce (öğle vakti namaz kılınması mekruh olan vakte kadar), niyet etmek caizdir. Fakat vakti belli olmayan -kaza gibi- farz ve -kefâret gibi- vâcib olan oruçlara geceden niyet etmek farzdır.

- Mendub olan oruçlara zevale kadar niyet etmek, Cumhura göre, caizdir. İmâm Mâlik'e göre, mendub olan oruçlara da geçenden niyet etmek şarttır.

Mes'ele 4: Her gün için ayrı niyet etmek:

- Ramazanda her gün için ayrı ayrı niyet etmek Cumhura göre, şarttır. Mâlikîlere göre, şart değildir. Ramazanın başında tek niyet tüm Ramazan ayı için yeterlidir.

Mes'ele 5: Oruçtan çıkmaya niyet etmek:

- Oruçtan çıkmaya niyet etmek ile -orucu bozucu bir şey yapmadıkça- oruç bozulmaz. Hanbelîlere göre, bozulur ve kaza gerekir.

4. Orucu Bozan Şeylerden Uzak Durmak:

Açıklama: Orucu bozan şeylerden uzak durmak, orucun sahîh olması için gerekli olan dördüncü şarttır. Buna göre:

- Yemek içmek ve cinsel ilişki gibi orucu bozan şey-

lerden uzak durmayan bir kimsenin orucu sahîh değildir.



ORUCUN SÜNNETLERİ

Orucun sünnetlerini -icmâlî olarak- on maddede toplanmaktadır. Buna göre:

1. Sahura Kalkmak:

Açıklama: Sahura kalkarak azda olsa bir şey yemek ve mümkünse sahuru gecenin son vaktine kadar tehir etmek, orucun sünnetlerindendir.

2. İftarda Acele Etmek:

Açıklama: Güneş battığı kesin olarak bilindiği zaman namazdan önce acele iftar etmek, orucun sünnetlerindendir.

3. İftarda Dua Etmek:

Açıklama: İftarda Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'den rivâyet olunanlarla birlikte ihtiyaca göre dua etmek, orucun sünnetlerindendir.

4. İftar Vermek:

Açıklama: Müslümanlara bir hurma yahut bir bardak su ile de olsa iftar vermek, orucun sünnetlerindendir.

5. Taharet Üzere Olmak:

Açıklama: Sabah vakti girmeden cünüplük, hayız ve nifâstan temizlenmek, orucun sünnetlerindendir.

6. Dili Ve Diğer Organları Korumak:

Açıklama: Dili ve diğer organları lüzumsuz işlerden korumak, orucun sünnetlerindendir.

7. Mubah Şehvetleri Terk Etmek:

Açıklama: Orucu bozmayan lezzet ve rahatlık veren mübâh şehvetleri terk etmek, orucun sünnetlerindendir.

8. İnfakta Bulunmak:

Açıklama: Mümkün olduğunca bol infakta bulunmak, fakirlere ve miskinlere çok sadaka vermek, orucun sünnetlerindendir.

9. İbâdetle Meşgul Olmak:

Açıklama: İlim ve zikir ile meşgul olmak; Kur'ân okumak orucun sünnetlerindendir.

10. İtikâfa Girmek:

Açıklama: Özellikle Ramazan'ın son on gününde itikâfa girmek, orucun sünnetlerindendir.



ORUCUN MEKRUHLARI

Orucun mekruhları -icmâli olarak- dört maddede toplanmaktadır. Buna göre:

1. Cinsel Oynaşma:

Açıklama: Öpüşmek ve okşamak gibi cinsel oynaşma sayılabilecek hareketlerde bulunmak, orucun mekruhlarındandır.

2. Mubah Şehvetlerde Aşırı Gitmek:

Açıklama: Gündüzün hoş koku sürünmek, hoş kokulu bir şeyi koklamak, hamama girmek suretiyle rahatlamak gibi şeylerde aşırıya kaçmak, orucun mekruhlarındandır.

3. Birşey Çiğnemek:

Açıklama: Yutmamak şartıyla yiyecek maddesi veya - orucu bozan tatlı sakız dışındaki- tatsız bir sakızı çiğnemek, orucun mekruhlarındandır.

4. Visal Orucu Tutmak:

Açıklama: İki gün arasında iftar etmeden oruç tutmak

yani visal orucu, orucun mekruhlarındandır. Şâfiîlere göre, haramdır.



ORUCU BOZMAYI MÜBAH KILAN ÖZÜRLER

Orucu bozmayı mubah kılan özürler -icmâlî olarak- sefer, hastalık, yaşlılık, hamilelik, şiddetli açlık-susuzluk, ikrah ve düşmanla savaş olmak üzere yedi maddede toplanmaktadır. Buna göre:

1. Sefer/Yolculuk:

Açıklama: Sefer, orucu bozmayı mubah kılan özürlerin birincisidir. Sefere dair hükümler, dokuz mes'elede toplanmaktadır. Buna göre:

Mes'ele 1: Oruç tutmamayı mubah kılan yolculuğun mesafesi:

- Orucu bozmayı mubah kılan yolculuğun namazların kısaltarak kılınmasını mubah kılan bir mesafeye olması gereklidir. Zahirîlere, İmâm Ata ve İmâm İbn Sirin'e göre, bunda herhangi bir ölçü yoktur.

Mes'ele 2: Oruç tutmamayı mubah kılan yolculuğun mubah bir yolculuk olması:

- Orucu bozmayı mubah kılan yolculuğun Cumhura göre, mubah olup, haramla ilişkisi bulunmayan bir yolculuk olması şarttır. Hanefîlere göre, şart değildir.

Mes'ele 3: Mukim kılan sefer zamanına niyet etmek:

- Kişiyi mukim kılan sefer zamanına yani -Cumhura göre- dört gün ikamete niyet etmemek, Cumhura göre, şarttır. Hanefîlere göre, şart değildir.

Mes'ele 4: Sefere çıkmadan iftara niyet etmek:

- Sefere çıkmadan önce geceden iftara niyet etmek, Mâlikîlere göre, şarttır. Cumhura göre, şart değildir.

Mes'ele 5: Yolculuğun devamlı olması:

- Yolcunun -şoförler gibi- devamlı yolculuk halinde bulunmaması, Şâfiîlere göre, şarttır. Cumhura göre, şart değildir.

Mes'ele 6: Yolculuğun imsaktan önce başlamış olması:

- Yolculuğun imsak vakti girmeden başlamış olması Cumhura göre şart olduğundan, imsaktan sonra yolculuğa

çıkan bir kimsenin orucunu bozması mubah değildir. Hanbelîlere, İmâm İshâk ve İmâm Müzenî'ye göre, böyle bir şart olmadığından mubahtır.

Mes'ele 7: Oruçlu olarak sabahlayan yolcunun orucunu bozması:

- Yolcu olan bir kimsenin oruçlu olarak sabahladıktan sonra orucunu bozması Şâfiîlere ve Hanbelîlere göre, caizdir. Hanefîlere ve Mâlikîlere göre, orucunu bozması haramdır.

Mes'ele 8: Yolcunun oruç tutması:

- Yolcu olan kimsenin oruç tutması Cumhura göre, sahîhtir. Zahirîlere göre, sahîh değildir.

- Yolcu olan kimsenin oruç tutması Hanefîlere, Mâlikîlere ve Şafilere göre, müstehabtır. Hanbelîlere ve İmâm İshâk'a göre, mekruhtur. İmâm Evzâî'ye göre, oruç tutmamak daha faziletlidir.

Mes'ele 9: Yolcunun Ramazanda başka bir oruca niyet etmesi:

- Yolcunun ya da hastanın Ramazan'da başka bir oruca niyet ederek bu orucu tutması, Cumhura göre, sahîh de-

ğildir. Hanefîlere göre, bu oruç farz ya da vâcib olan bir oruç ise caizdir.

2. Hastalık:

Açıklama: Hastalık, orucu bozmayı mubah kılan özürlerin ikincisidir. Hastalık ile ilgili hükümler üç mes'elede toplanmaktadır. Buna göre:

Mes'ele 1: Oruç bozmayı mubah kılan hastalık:

- Orucu bozmayı mubah kılan hastalığın oruç tutmaya engel olması yahut büyük meşakkat vermesi veyahut iyileşmeyi geciktirmesi ya da başka bir zarara neden olması gereklidir. El ve yüz ağrısı gibi kişinin oruç tutmasıyla zararı olmayacak hastalıklarda Cumhura göre, orucu bozmak mubah değildir. Zahirîlere, İmâm Ata ve İmâm İbn Sirin'e göre, oruç tutmamayı mubah kılan hastalık için bir ölçü yoktur.

Mes'ele 2: Hastalık halinde oruç tutmak:

- Hastanın oruç tutması Cumhura göre, sahîhtir. Zahirîlere göre, sahîh değildir.

Mes'ele 3: Oruç bozmayı mubah kılan hastalığın tespiti:

- Oruç tutmaktan ötürü ölüm veya organların kaybı geçmiş tecrübelerle dayalı olarak yahut adil uzman bir Müslüman doktorun haber vermesi ile kuvvetli kanaate dayalı olarak sabit oluyor ise orucu bozmak farzdır.

3. Yaşlılık:

Açıklama: Yaşlılık, orucu bozmayı mubah kılan özürlerin üçüncüsüdür. Buna göre:

- Bütün bir ay oruç tutmaktan aciz ve düşkün bir kimsenin oruç tutmaması caizdir.

4. Hamilelik Ve Emzıklilik:

Açıklama: Hamilelik ve emzıklilik, orucu bozmayı mubah kılan özürlerin dördüncüsüdür. Buna göre:

- Hamile ya da emzikli olan bir kadının kendisine veya çocuğuna bir zarar gelmesinden korkması durumunda, oruç tutmaması Cumhura göre, mubahtır. Zahirîlere göre, farzdır. Çocuğun emzirenin ya da başkasının çocuğu olması arasında fark yoktur.

Muteber olan korkunun sebebi geçmiş tecrübelerle dayalı olarak yahut adil uzman bir Müslüman doktorun haber vermesi ile kuvvetli kanaate dayalı olan hastalıktır.

5. Şiddetli Açlık Ve Susuzluk:

Açıklama: Şiddetli açlık ve susuzluk, orucu bozmayı mubah kılan özürlerin beşincisidir. Buna göre:

- Şiddetli açlık ve susuzluktan dolayı ölüm veya organların zayi olma tehlikesi bulunduğu anda orucu bozmak farzdır.

6. İkrah:

Açıklama: İkrah, orucu bozmayı mubah kılan özürlerin altıncısıdır. Buna göre:

- İkrah edilen bir kimsenin orucunu bozması mubah-tır. Ancak sabrederse büyük mükâfat kazanır.

7. Düşmanla savaş:

Açıklama: Düşmanla savaş, orucu bozmayı mubah kılan özürlerin yedincisidir. Zîrâ düşmanla savaşacak mücâhidlerin kuvvetlerinin tam olması gereklidir.

Oruç tutmamayı mubah kılan özrün kalması:

- Ramazan ayında şer'i bir özür sebebiyle oruç bozul-

duktan sonra yahut orucu bozmayı mubah kılan şer'i bir özür kalktıktan sonra, Hanefîlere ve Hanbelîlere göre, Ramazan ayına hürmeten o günün kalan kısmını oruçluymuş gibi geçirmek yani imsak etmek gereklidir. Şâfiîlere göre, özürsüz olarak bozulduğunda imsâk etmek gereklidir. Özür sebebiyle bozulduğunda ise gerekli değildir. Mâlikîlere göre, oruç bozulduktan sonra imsak etmek ne farz ne de mendubtur. Sadece ikrah özrü kalktıktan sonra o günü oruçlu geçirmek farzdır.



ORUCU BOZAN VE BOZMAYAN, KEFÂRETİ GEREKTİREN VE GEREKİTMEYEN ŞEYLER

Orucu bozan ve bozmayan kefâreti gerektiren ve gerektirmeyen şeylere dair olan hükümler, -icmâlî olarak- on mes'elede toplanmaktadır. Bunlar:

1. Yiyip İçmek:

Açıklama: Yiyip içmenin orucu bozup bozmadığı; kefâreti gerektirip gerektirmediği ile alakalı hükümler oniki mes'elede toplanmaktadır. Bunlar:

Mes'ele 1: Kasten yiyip içmek:

- Kasten yiyip içen bir kimsenin orucu bozulur.
- Kasten yiyip içen bir kimseye Hanefîlere, Mâlikîlere ve İmâm Sevrî'ye göre, hem kaza hem de kefâret gerekir. Ancak Hanefîlere göre, gıda ve ilaç olmayan -çiğ pirinç gibi- bir şey alındığında sadece kaza gerekir. Şâfiîlere, Hanbelîlere ve Zahirîlere göre, kasten yiyip içen bir kimseye sadece kaza gerekir.

Mes'ele 2: Unutarak yiyip içmek:

- Unutarak yiyip içen bir kimsenin orucu Cumhura göre, bozulmaz. Mâlikîlere göre, bozulur ve kaza gerekir.

Mes'ele 3: Hata ile yemek ve içmek:

- Hatay ile yeme ve içme durumunda Cumhura göre, oruç bozulur, kaza gerekir. Şâfiîlere ve iki rivâyetten birine göre Hanbelîlere göre, bozulmaz.

Mes'ele 4: Ağzı çalkalamak:

- Ağzın çalkalanmasından sonra ağızda kalan yaşığın tükürükle birlikte yutulması orucu bozmaz.

Mes'ele 5: Hastalıktan dolayı ağıza gelen su:

- Hastalık nedeniyle ağıza gelen ve sonra da kendiliğinden geri giden su, orucu bozmaz.

Mes'ele 6: Balgam yutmak:

- Balgam yutmak, Hanefîlere ve Mâlikîlere göre, orucu bozmaz. Hanbelîlere göre, bozar ve kaza gerekir. Şâfiîlere göre, ağıza gelen balgam dışarıya atılmayıp, bir müddet ağızda tutulduktan sonra yutulursa, orucu bozar ve kaza gerekir.

Mes'ele 7: Dişler arasında kalan yemek artığını yutmak:

- Dişler arasında kalan yemek artıklarını yutmak, Hanefîlere ve Mâlikîlere göre, az olursa orucu bozmaz, çok olursa bozar. Şâfiîlere ve İmâm Züfer'e göre, dışarı çıkarıp atmak mümkün olan artığı -az ya da çok- yutmak orucu bozar ve kaza gerekir.

Mes'ele 8: Kaçınılması mümkün olmayan maddeleri yutmak:

- Gıda ve ilaç olarak kullanılmayan ve kendisinden kaçınılması da mümkün olmayan toz, gözyaşı ve ter gibi maddeleri yutmak orucu bozmaz. Çok oldukları zaman ise oruç bozulur.

Mes'ele 9: Güneş battı zannederek orucu bozmak:

- Güneş battı zannederek orucunu bozan bir kimsenin orucu, Cumhura göre, sahîh olmayıp, kaza gerekir. Mâlikîlere göre, hem kaza ve hem de kefâret gerekir. Zahirîlere, İmâm el-Hasen, İmâm Ata ve İmâm İbn Teymiyye'ye göre, bu kimsenin orucu sahîh olup, kazası gerekmez.

Mes'ele 10: Fecr doğmadı zannederek sahur yapmak:

- Fecir doğmadı zannederek sahur yapan kimsenin tuttuğu oruç, Cumhura göre, sahîh olmayıp, kaza gerekir. Zahirîlere, İmâm el-Hasen, İmâm Ata ve İmâm İbn Teymiyye'ye göre, bu kimsenin orucu sahîh olup, kazası gerekmez.

Mes'ele 11: Fecr-i sadıkda yemek yiyor olmak:

- Fecr-i sadık olduğunda yemek yiyor olan bir kimse, orucun başladığını anlayıp yemeği derhal keserek ağzındaki ler yutmaz ise orucu bozulmaz. Mâlikîlere göre, bozulur ve kaza gerekir.

Mes'ele 12: İkrâh halinde yiyip içmek:

- İkrâh halinde yiyip içen bir kimsenin orucu Hanefîlere ve İmâm Sevrî'ye göre, bozulur. Cumhura ve İmâm Züfer'e göre, bozulmaz.

2. İlaç Almak, Tedavi Olmak:

Açıklama: İlaç almanın ve tedavi olmanın orucu bozup bozmadığı; kefâreti gerektirip gerektirmediği ile alakalı hükümler onbir mes'elede toplanmaktadır. Bunlar:

Mes'ele 1: Ağız yoluyla ilaç almak:

- Ağız yoluyla ister katı isterse sıvı ilaç almak orucu bozar. Şâfiîlere ve Hanbelîlere göre, sadece kaza gerekir. Hanefîlere ve Mâlikîlere göre, hem kaza hem de kefâret gerekir.

Mes'ele 2: Buruna ve kulağa ilaç damlatmak:

- Buruna ya da kulağa damlatılan ilaç, orucu bozar, kaza gerekir.

Mes'ele 3: Göze ilaç damlatmak ve sürme çekmek:

- Göze damlatılan ilaç Cumhura göre, orucu bozmaz. İmâm İbn Sirin ve İmâm İbn Ebî Leylâ'ya göre, orucu bozar. Mâlikîlere ve Hanbelîlere göre, ilacın tadı boğazda hissedilirse orucu bozar ve kaza gerekir.

- Göze sürme çekmek, Cumhura göre, orucu bozmaz. İmâm İbn Sirin ve İmâm İbn Ebî Leylâ'ya göre, orucu bozar. Hanbelîlere ve İmâm Sevrî'ye göre, oruçlu iken sürme çekmek, mekruhtur. Mâlikîlere ve Hanbelîlere göre, sürmenin tadı boğazda hissedilirse orucu bozar ve kaza gerekir.

Mes'ele 4: İğne olmak:

- Kaslara yahut deri altına iğne olmak, Cumhura göre, orucu bozmaz. İmâm Ebû Hanîfe'ye göre, bozar ve kaza gerekir. İmâm Yusuf ile İmâm Muhammed'e göre bozmaz.

- Makattan olunan şiringa vb. orucu bozar.

Mes'ele 5: Kan aldirmek:

- Kan aldirmek ya da hacamat olmak Cumhura göre, orucu bozmaz. Hanbelîlere, Zahirîlere İmâm İshâk ve İmâm Evzâî'ye göre, bozar ve kaza gerekir. Mâlikîlere ve Şâfiîlere göre, oruçlu iken kan aldirmek, mekruhtur.

3. Cinsel İlişkide Bulunmak:

Açıklama: Cinsel ilişkide bulunmanın orucu bozup bozmadığı; kefâreti gerektirip gerektirmediği ile alakalı hükümler beş mes'elede toplanmaktadır. Bunlar:

Mes'ele 1: Kasten cinsel ilişkide bulunmak:

- Kasten cinsel ilişkide bulunan bir kimsenin orucu bozulur. Hem kaza hem de kefâret gerekir. Hanefîlere ve Mâlikîlere göre, kefâret hem erkek, hem de kadın içindir. Şâfiîlere, Hanbelîlere ve Zahirîlere göre, sadece erkek içindir.

Mes'ele 2: Unutarak cinsel ilişkide bulunmak:

- Unutarak cinsel ilişkide bulunan bir kimsenin orucu, Hanefîlere ve Şâfiîlere göre, bozulmaz. Hanbelîlere, Zahirîlere ve İmâm Sevrî'ye göre, bozulur. Hanbelîlere ve Zahirîlere hem kaza hem de kefâret gerekir. Mâlikîlere göre, farz olan oruçlar bozulmaz, nafîle olan oruçlar ise bozulur.

Mes'ele 3: İkrâh halinde cinsel ilişkide bulunmak:

- İkrâh halinde eşiyle cinsel ilişkide bulunan bir kimsenin orucu Hanefîlere ve İmâm Sevrî'ye göre, bozulur. Cumhura göre, bozulmaz.

Mes'ele 4: Fecr-i sadıkda cinsel ilişkide olmak:

- Fecr-i sadık olduğunda cinsel ilişkide olan bir kimse, orucun başladığını anlayıp cinsel ilişkiyi derhal terk ederse Hanefîlere ve Şâfiîlere göre, orucu bozulmaz. Eğer devam ederse Hanefîlere göre, kaza; Şâfiîlere göre hem kaza hem de kefâret gerekir. Mâlikîlere göre, derhal terk etmesi halinde kaza, devam etmesi halinde kefâret de gerekir. Hanbelîlere göre, her hâlükârda hem kaza hem de kefâret gerekir.

Mes'ele 5: Öpmek ve Okşamak:

- Meniyi getiren öpmek ve okşamak gibi işler orucu

bozar. Kaza gerekir.

- Meniyi getirmeyen öpmek ve okşamak gibi işler orucu bozmaz. Fakat oruçlu iken bu tür şeyler mekruhtur. Şehvet ile olursa haramdır. Mâlikîlere göre, her hâlükârda haramdır.

4. Meninin Gelmesi:

Açıklama: Meninin gelmesinin orucu bozup bozmadığı; kefâreti gerektirip gerektirmediği ile alakalı hükümler beş mes’elede toplanmaktadır. Bunlar:

Mes’ele 1: Cinsel ilişki sebebi ile meninin gelmesi:

- Cinsel ilişki neticesinde menisi gelen bir kimsenin orucu bozulur, kaza ve kefâret gerekir.

Mes’ele 2: Öpme ve okşama sebebi ile meninin gelmesi:

- Öpme ve okşama sonucu menisi gelen bir kimsenin orucu bozulur, kaza gerekir.

Mes’ele 3: Ellemek sebebi ile meninin gelmesi:

- Cinsel organını ellemek ile menisini getiren bir kim-

senin orucu bozulur, kaza gerekir.

Mes'ele 4: Bakma ve düşünme sebebi ile meninin gelmesi:

- Bir anlık bakmak ve düşünmekten dolayı menisi gelen bir kimsenin orucu bozulmaz.
- Mâlikîlere göre, meni, bakışın devamlı olmasından ve adet edinilmesiyle gelirse oruç bozulur ve kaza gerekir. Şafilere göre, adet haline getirilirse bozulur ve kaza gerekir. Hanbelîlere göre, meni bakışın devamlı olmasından dolayı gelirse oruç bozulur ve kaza gerekir.

Mes'ele 5: İhtilam olma sebebi ile meninin gelmesi:

- İhtilam olan (uykusunda menisi gelen) bir kimsenin orucu bozulmaz.

5. Kusmak:

Açıklama: Kusmanın orucu bozup bozmadığı; kefâreti gerektirip gerektirmediği ile alakalı hükümler dört mes'elede toplanmaktadır. Bunlar:

Mes'ele 1: Kendiliğinden gelen ağız dolusu olma-

yan kusmuk:

- Kendiliğinden gelen ağız dolusu olmayan kusmuk, yine kendiliğinden geri giderse Cumhura göre, orucu boz-maz. Mâlikîlere göre, bozar. Kendiliğinden gitmeyip de oruç-lu tarafından yutulursa, İmâm Ebû Yusuf'a göre, orucu boz-maz. İmâm Muhammed'e göre, bozar.

Mes'ele 2: Kendiliğinden gelen ağız dolusu olan kusmuk:

- Kendiliğinden gelen ağız dolusu olan kusmuk, yine kendiliğinden geri giderse İmâm Ebû Yusuf'a göre, orucu bozar. İmâm Muhammed'e göre, bozmaz.

Mes'ele 3: Kasten getirilen ağız dolusu olmayan kusmuk:

- Kasten getirilen ağız dolusu olmayan kusmuk, Mâlikîlere, Şafilere ve İmâm Muhammed'e göre, orucu bo-zar. İmâm Ebû Yusuf'a göre bozmaz.

Mes'ele 4: Kasten getirilen ağız dolusu olan kusmuk:

- Kasten getirilen ağız dolusu olan kusmuk, Hanefîle-re Mâlikîlere ve Şafilere göre, orucu bozar. İmâm Tavus'a

göre, bozmaz. İmâm Rabia'ya göre, ister kasıtlı ister kasıtsız olsun kusmak orucu bozar.

- Kusmuk, kasıtlı olarak getirilerek orucu bozulduğunda, Cumhura göre, kaza gerekir. İmâm Ebû Sevr ve İmâm Evzâi'ye göre, hem kaza hem de kefâret gerekir.

6. Delilik:

Açıklama: Deliliğin orucu bozup bozmadığı ile alakalı olarak hükümler, dört mes'elede toplanmaktadır. Bunlar:

Mes'ele 1: Günün tamamını kapsamayan delilik:

- Günün tamamını kapsamayan delilik sebebiyle Cumhura göre, oruç bozulmaz. Hanbelîlere göre, oruç bozulur ve kaza gerekir. Mâlikîlere göre, delilik günün yarısından fazla sürdüğünde oruç bozulur ve kaza gerekir. Azında ise oruç bozulmaz.

Mes'ele 2: Günün tamamını kapsayan delilik:

- Bir gün ya da daha fazla süren delilik sebebiyle kaçırılan oruçları kaza etmek, Hanefîlere ve Mâlikîlere göre, farzdır. Şâfiîlere ve Hanbelîlere göre, kaza gerekmez.

Mes'ele 3: Gün içinde aklın gelmesi:

- Deli olan bir kimsenin Ramazanda gün için de akli başına gelirse, Hanefîlere ve Mâlikîlere göre, o günü ve Ramazandan geçirdiği diğer günleri de kaza etmesi farzdır. Şâfiîlere ve Hanbelîlere göre, kaza etmesi gerekli değildir.

Mes’ele 4: Ramazan ayının tamamında süren delilik:

- Ramazan ayının tamamında deli olan bir kimse Ramazandan sonra iyileşse, Hanefîlere ve Şâfiîlere göre, geçirdiği günleri kaza etmez. Mâlikîlere göre, kaza eder.

7. Baygınlık:

Açıklama: Baygınlığın orucu bozup bozmadığı ile alakalı olarak hükümler, üç mes’elede toplanmaktadır. Bunlar:

Mes’ele 1: Ramazan ayının tamamında süren baygınlık:

- Ramazan ayı boyunca süren baygınlık sebebiyle kaçırılan oruçları kaza etmek, farzdır.

Mes’ele 2: Günü tamamını kapsamayan baygınlık:

- Mâlikîlere göre, baygınlık günün yarısından az sürdüğünde oruç bozulmaz, günün yarısından çok sürdüğünde ise kaza gerekir. Şâfiîlere ve Hanbelîlere göre, gündüz bir an için bayılmak ile oruç bozulmaz ve kaza edilmesi de gerekmez.

Mes'ele 3: Günün tamamını kapsayan baygınlık:

Baygınlık tüm gün sürdüğünde oruç sahîh olmaz ve kaza gerekir. İmâm Müzenî'ye göre, sahîh olur.

8. Hayız ve nifâs olmak:

Açıklama: Hayız ve nifâs olmak kadınlara ait hallerdendir. Oruç ibâdetinin bu hallere ait olan hükümleri şöyledir:

- Gün içinde hayız yahut nifâs olan bir kadının orucu bozular. Ramazandan sonra kaza etmesi gereklidir.

- Gece vakti hayızdan yahut nifâstan dolayı gelen kanı tamamen kesilen bir kadının ertesi gün oruç tutması farz olur. İmsaktan önce yıkanması şart değildir.

9. Mürted olmak:

Açıklama: Mürted yani İslâm'a girdikten sonra

İslâm'dan dönen bir kimseye ait oruç ibâdetinin hükümleri şöyledir:

- Oruçlu iken mürted olan bir kimsenin orucu bozulur.
- Mürtedin İslâm'a dönmediği sürece tuttuğu oruçlar sahîh değildir.
- Mürtedin İslâm'a döndükten geçirdiği oruçlarını kaza etmesi farzdır. Hanefîlere göre, kaza etmesine gerek yoktur.

10. Yalan söylemek ve gıybet etmek:

- Büyük günahlardan olan yalan söylemek ve gıybet etmek Cumhura göre, orucu bozmaz. İmâm Evzâî ve İmâm Sevrî'ye göre, bozar ve kefâret gerekir.



ORUCUN KAZASI, KEFÂRETİ VE FİDEYESİ

1. Orucun Kazası:

Açıklama: Farz olan orucun kasten yahut özür sebebiyle terk edilmesi halinde kaza edilmesi farzdır. Kaza orucuna dair olan hükümler onbir mes'elede toplanmaktadır. Buna göre:

Mes'ele 1: Kazaya kalan oruçları tutmakta acele etmek:

- Ramazan ayından kazaya kalan orucu kaza etmekte acele etmek mendubtur. Şâfiîlere göre, şer'î bir özür olmaksızın kazaya kalan orucu kaza etmekte acele etmek gereklidir.

Mes'ele 2: Kazaya kalan oruçları peş-peşe tutmak:

- Ramazan ayından kazaya kalan oruçları peş-peşe tutmak, Cumhura göre, müstehabtır. Zahirîlere ve İmâm el-Hasan'a göre, farzdır.

Mes'ele 3: Kazaya kalan oruçları diğer Ramazana kadar tutmak:

- Gelecek Ramazan ayının girmesine, geçmiş Ramazan ayından kazaya kalan oruçların gün sayısı kadar kaldığında, bu oruçları Ramazana kadar tutmak farzdır.

Mes'ele 4: Kaza yerine nafil oruç tutmak:

- Üzerinde kaza borcu bulunan bir kimsenin nafil oruç tutması mekruhtur.

Mes'ele 5: Ramazanda diğer Ramazana ait olan orucu tutmak:

- Ramazan ayında bulunan bir kimse, geçen yılın Ramazanına ait olan kaza orucunu tutamaz.

Mes'ele 6: Hastalık halinde tutulmayan oruçları kaza etmek:

- Hastalık nedeniyle tutulmayan oruçlar, kaza edebilecek duruma geldikten sonra kaza edilir.

- İyileşme ümidi olmayan hastanın Hanefîlere ve Hanbelîlere göre, fidye vermesi farzdır. Mâlikîlere göre, müstehabtır. Şâfiîlere göre, fidye vermesi gerekli değildir.

İyileşme ümidi olmayan bir hastanın fidye verdikten sonra iyileşmesi durumunda, Hanefîlere göre, tutamadığı günleri kaza etmesi gerekir.

Mes’ele 7: Nafile olan orucu tamamlamak ve bozulduğunda kaza etmek:

- Nafile olarak başlanılan orucu Hanefîlere ve Mâlikîlere göre, tamamlamak vâcibtir. Mâlikîlere göre, özür sebebiyle bozulanları kaza etmek vâcib değildir. Şâfiî ve Hanbelîlere göre, müstehabtır.

Mes’ele 8: Hamile ve emzikli kadınların kendilerine ya da çocuklarına zarar gelmesinden korkmaları:

- Hamile ve emzikli kadınlar kendilerine bir zarar gelmesinden korkarlarsa, oruç tutmadıkları için kendilerine kaza lazım gelir. Çocuklarına zarar gelmesinden korkarlarsa, Cumhura göre, fidye ile birlikte kaza lazım gelir. Hanefîlere göre, sadece kaza lazım gelir.

Mes’ele 9: Üzerinde oruç borcu olduğu halde ölen kimse:

- Şer’î özürler sebebiyle üzerinde tutamadığı oruç borcu olduğu halde ölen bir kimse günahkâr değildir. Bu

günlerin borcu üzerinden bedelsiz olarak düşer. İmâm Tavus ve İmâm Katede'ye göre, her gün için fakiri doyurmak gereklidir.

- Tutma imkânı ve gücü bulduğu halde üzerinde tutmadığı oruç borcu olduğu ile ölen bir kimse günahkârdır.

Mes'ele 10: Üzerinde oruç borcu olduğu halde ölen kimsenin fidyesi:

- Ölen bir kimse Ramazandan kalan oruç borcunun ödenmesini vasiyet etmiş ise terekesinden onun adına velisi Hanefîlere ve Mâlikîlere göre, her bir güne karşılık bir fakire yarım sa' hurma veya arpa verir. Şâfiîlere ve Hanbelîlere göre, bir müd yiyecek maddesini fidyeye vermesi gereklidir. Şâfiîlere göre, ölen kimse vasiyet etmemiş olsa dahi velisinin ölen kimsenin terekesinden fidyesini ödemesi gereklidir.

Mes'ele 11: Üzerinde oruç borcu olduğu halde ölen kimsenin yerine velisini oruç tutması:

- Üzerinde oruç borcu olduğu halde ölen bir kimsenin velisinin onun adına oruç tutması, Hanefîlere, Mâlikîlere ve Şâfiîlere göre, caiz değildir. Hanbelîlere, Zahirîlere, İmâm Ebû Sevr, İmâm Evzâî ve Şâfiîlerin Nevevî gibi muhaddis

fakihlerine göre, caizdir.

2. Orucun Kefâreti:

Açıklama: Ramazan ayında orucunu kefâreti gerektiren bir şeyle bozan kimseye kefâret gereklidir. Kefâret orucuna dair olan hükümler sekiz mes'elede toplanmaktadır. Buna göre:

Mes'ele 1: Kefâretin çeşitleri ve tertibi:

- Kefâret sırasıyla köle azad etmek, oruç tutmak ve yemek yedirmektir. Cumhura göre, bu sıralamada tertibe uymak farzdır. Buna göre: Bir kimse köle azad etmek imkânı bulmaz ise iki ay peş-peşe oruç tutar. Bundan da aciz ise altmış fakiri doyurması gerekir. Mâlikîlere göre, tertibe uymak farz değildir. Kişi, üç kefâret çeşidinden istediğini yapmakta muhayyerdir.

Mes'ele 2: Azad edilecek olan kölenin vasıfları:

- Azad edilen kölenin kusur ayıplardan salim olması gereklidir.
- Azad edilen kölenin Müslüman olması, Cumhura göre, şarttır. Hanefîlere göre, şart değildir.

Mes'ele 3: Oruç tutma esnasında köle azad etmeye güç yetirmek:

- Oruç tutma esnasında köle azad etmeye güç yetirilse, Cumhura göre, oruçtan köle intikaline geçmek gerekli değildir. Hanefîlere göre, gereklidir. Bu durumda oruç kefâreti karşılamaya yetmez.

Mes'ele 4: Kefâret için oruç tutulacak gün sayısı:

- Kefâreti gerektiren suç işleyen bir kimse, azad edecek köle bulamadığında kefâret için iki ay peş-peşe oruç tutar. Cumhura göre, kefâret sucunu işlediği günün kazası ayrıca tutar. İmâm Evzâî'ye göre, sadece kefâret tutar. İmâm Rabia'ya göre, kefâret sucunu işlediği günün kazası on iki gün, İmâm İbn Müseyyeb'e göre, otuz gün, İmâm Nehâî'ye göre, bin gün oruç tutmakla gerçekleşir.

Mes'ele 5: Kefâret orucu tutarken oruca ara vermek:

- Hayız özrü dışında bir şeyle oruca ara vermek, Hanefîlere göre, oruca yeniden başlamayı gerektirir. Cumhura göre, oruç ancak kasten bozulduğunda oruca yeniden başlamak gereklidir. Buna göre: Unutarak yahut şer'î bir özür

sebebiyle oruç bozulduğunda oruca tekrar başlamak gerekli değildir. Ancak Şâfiîlere göre, yolculuk, hastalık ve emzıkliliği bundan istisna etmişlerdir.

Mes'ele 6: Kefâret için verilecek miktar ve doyurulacak kişi:

- Oruca güç yetmediği zaman altmış fakiri doyurmak gereklidir. Cumhura göre, her gün bir fakiri bir müd buğday yahut yarım sa' hurma veya arpa ile doyurmak gereklidir. Hanefîlere göre, iki müdlük yiyecek maddesi vermek gereklidir. Yahut sabah akşam doyacak şekilde yemek yedirmek gereklidir. Hanefîlere göre, bunların değerini de vermek caizdir.

- Kefâret borcunu, fakir kimse dahi kendi ailesine veremez.

Mes'ele 7: Kefâret sebebinin tekrarı:

- Ramazan ayında aynı gün içinde kefâreti gerektiren bir şeyin tekrarlanması halinde bir kefâret gerekir.

- Ramazan ayında iki ya da daha fazla günde kefâreti şeyin tekrarı Cumhura göre, her gün için ayrı kefâret gerektirir. Hanefîlere göre, bir kefâret yeterlidir.

- Kefâret ödendikten sonra kefâreti gerektiren şeyin tekrarı, ayrı bir kefâreti gerektirir.

Mes'ele 8: Kefâreti gerektiren şeyle orucu bozduktan sonra bir öZRÜN çıkması:

- Ramazan ayında oruçlu iken kefâreti gerektiren bir şeyle orucu bozduktan sonra, hastalık ve sefer gibi bir öZRÜN ortaya çıkmasıyla Hanefîlere göre, kefâret düşer. Cumhura göre, düşmez.

3. Orucun Fidyesi:

Açıklama: Oruç tutmaktan aciz bir kimsenin ve iyileşmesi umulmayan hastanın fidye vermesi gereklidir. Fidyeye dair olan hükümler dört mes'elede toplanmaktadır. Buna göre:

Mes'ele 1: Oruç tutmaktan aciz olmak:

- Oruç tutmaktan aciz bir kimsenin ve iyileşmesi umulmayan hastanın fidye vermesi farzdır.

Mes'ele 2: Fidyeye vermekten aciz olmak:

- Fidyeye vermekten de aciz bir kimseye af ve mağfiret dilemekten başka bir şey lazım gelmez.

Mes'ele 3: Hamile ve emzikli olmak:

- Hamile ve emzikli kadınlar kendilerine bir zarar gelmesinden korkarlarsa, oruç tutmadıkları için kendilerine kaza lazım gelir. Çocuklarına zarar gelmesinden korkarlarsa, Cumhura göre, fidyeye ile birlikte kaza lazım gelir. Hanefîlere göre, sadece kaza lazım gelir.

Mes'ele 4: Ramazanın kazanın üstüne gelmesi:

- Ramazan ayından kaza edilmeyen oruçlar bulunduğu halde ikinci Ramazana girildiğinde, Cumhura göre, Ramazandan sonra hem kaza hem de fidyeye gereklidir. Hanefîlere göre, sadece kaza gereklidir. Şâfiîlere göre, yılların tekrarı ile fidyeye tekrarlanır.



HÂTİME

Oruç fıkhına dair ümmetin imâmları tarafından söylenmiş olan sözler elbette yukarıda naklettiklerimden ibâret değildir. Bunların tafsilatı ve delîlleri her mezhebin kendi fıkıh kitâblarında yer almaktadır. Bununla birlikte oruç fıkhına dair yukarıda naklolan bilgileri zabteden bir kimse, oruç gibi mükellef kılındığımız bir ibâdetle hiçte azımsanmayacak bir seviyeyi elde etmiş olur.

Hamd âlemlerin rabbi olan Allâh’a mahsustur. Salât ve selâm yaratılmışların en hayırlısı Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem’in, âlinin ve ashabının üzerine olsun.



İÇİNDEKİLER

DÖRT MEZHEBE GÖRE ORUÇ FIKHI	3
MUKADDİME	3
ORUCUN TANIMI, VAKTİ VE ÖNEMİ.....	5
1. Orucun Tanımı:	5
2. Orucun Gün İçerisindeki Başlama ve Bitiş Vakti:	5
3. Orucun Önemi:.....	6
ORUCUN ÇEŞİTLERİ VE HÜKÜMLERİ	7
1. Farz Oruçlar:	7
2. Haram Oruçlar:.....	8
3. Mendub Oruçlar:.....	8
4. Mekruh Oruçlar:.....	9
HİLÂLİN TESBİTİ	11
Mes’ele 1: Hilâli Gözetlemenin Hükümü:	11
Mes’ele 2: Astronomik Hesâba Göre Ramazana Hükmetmek:	11
Mes’ele 3: Hilâli Gözetleyenlerin Sayısı:.....	11
Mes’ele 4: Gündüz görülen hilâl:.....	12
Mes’ele 5: Hilâli Gözetleyenlerin Vafı:.....	12
Mes’ele 6: Bir Beldede Hilâlin Görülmesinin Diğer Beldelere Etkisi:	13

Mes'ele 7: Ramazan'a ve Şevval'e Hükmetmek:.....	13
ORUCUN VUCÛB ŞARTLARI.....	15
1. Müslüman Olmak:	15
2. Akıllı Olmak:	16
3. Bâliğ Olmak:	17
4. Oruç Tutabilecek Güce Sâhib Olmak:	18
5. Mukim Olmak:.....	19
ORUCUN SIHHAT ŞARTLARI	20
1. Müslüman Olmak:	20
2. Hayız ve Nifâstan Uzak Olmak:	20
3. Niyet Etmek:.....	21
4. Orucu Bozan Şeylerden Uzak Durmak:	22
ORUCUN SÜNNETLERİ.....	24
1. Sahura Kalkmak:.....	24
2. İftarda Acele Etmek:	24
3. İftarda Dua Etmek:.....	24
4. İftar Vermek:.....	24
5. Taharet Üzere Olmak:	25
6. Dili Ve Diğer Organları Korumak:	25
7. Mubah Şehvetleri Terk Etmek:.....	25
8. İnfakta Bulunmak:	25
9. İbâdetle Meşgul Olmak:	25

10. İtikâfa Girmek:	26
ORUCUN MEKRUHLARI	27
1. Cinsel Oynaşma:	27
2. Mubah Şehvetlerde Aşırı Gitmek:	27
3. Birşey Çiğnemek:	27
4. Visal Orucu Tutmak:.....	27
ORUCU BOZMAYI MÜBAH KILAN ÖZÜRLER.....	29
1. Sefer/Yolculuk:	29
2. Hastalık:.....	32
3. Yaşlılık:.....	33
4. Hamilelik Ve Emzıklilik:	33
5. Şiddetli Açlık Ve Susuzluk:	34
6. İkraha:	34
7. Düşmanla savaş:	34
Oruç tutmamayı mubah kılan özrün kalması:	34
ORUCU BOZAN VE BOZMAYAN, KEFÂRETİ GEREKTİREN VE GEREKİTMEYEN ŞEYLER	36
1. Yiyip İçmek:.....	36
2. İlaç Almak, Tedavi Olmak:	39
3. Cinsel İlişkide Bulunmak:	41
4. Meninin Gelmesi:	43
5. Kusmak:.....	44

6. Delilik:.....	46
7. Baygınlık:	47
8. Hayız ve nifâs olmak:.....	48
9. Mürted olmak:	48
10. Yalan söylemek ve gıybet etmek:.....	49
ORUCUN KAZASI, KEFÂRETİ VE FİDEYESİ.....	50
1. Orucun Kazası:.....	50
2. Orucun Kefâreti:	54
3. Orucun Fidyesi:	57
HÂTİME	59
İÇİNDEKİLER	60

Oruç, Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın Ümmet-i Muhammed'e farz kıldığı İslâm'ın şartlarından olan çok değerli ve mübarek bir ibâdetdir. Bu ibâdetin ecri ve mükafatı Allâh katındadır.

Ancak her ibâdet gibi oruç ibâdetinin de kendisine ait olan özel bir fıkıhı bulunmaktadır. Bu fıkıhı öğrenmeden ve gereğince de amel etmeden oruç tutmaktan bahsedilemez. Tutulmuş olduğu söylenen oruçlar ise asla sahîh olamaz. Bu sebeble Ümmet-i Muhammed'in değerli âlimleri Kur'ân'dan ve Sünnet'ten oruç fıkına dair olan hükümleri tesbit ederek talebelerine öğretmişlerdir.

Yaşayan yani takipçileri devam ede gelen fıkıh mezhebler içinde dört mezheb olarak meşhur olan Hanefi, Maliki, Şafii ve Hanbeli mezheblerinin fakihleri de oruç fıkına dair görüşlerini ortaya koymuşlar ve bu görüşlerin delîllerini göstermişler; bunları talebelerine talim edegelmişlerdir...